

Příloha ke šlechtitelskému programu plemene český teplokrevník Historie chovu koní v Československu – Česku a vznik ČT.

Po vzniku Československa v roce 1918 nebyla situace v chovu koní na území republiky dobrá. Zejména v chovu teplokrevných koní byla situace neutěšená. Hřebce do zemského chovu pro produkci jezdecké koně pro potřebu armády dodávaly v monarchii převážně c.k. hřebčiny a ty zůstaly v Maďarsku a Rakousku. Část hřebců působících v Čechách pocházela z českého zemského chovu.

Na našem území chovali sedláci převážně těžké koně do tahu. Již před rozpadem Rakouska Uherska vykazovaly české země 48000 klisen, z toho téměř 27000 těžkých tažných klisen (těžšího teplokrevného a chladnokrevného koně) a 21000 klisen v jezdeckém typu.

Zajímavé bylo i rozdělení klisen podle jednotlivých oblastí. Ty prakticky představovaly orientaci chovu koní stanovenou již za Rakouska Uherska. S významným chovem těžkého (chladnokrevného) koně v jižních Čechách a s proslulými koňskými trhy chladnokrevníků v Netolicích a stejně proslulými trhy v Chrudimi s těžkými teplokrevníky v této oblasti chovanými.

Na Moravě byl chován chladnokrevný kůň převážně na jižní a východní Moravě a na ostatním území Moravy a Slezska byl chován středně těžký teplokrevník vhodný do tahu i jako jezdecký.

Po první světové válce byly všechny chovy koní zdecimovány. Přesto celkový stav koní na území československého státu vykazoval pro nás neuvěřitelných 800 tisíc koní.

Již v c. k. mocnářství byl zemský chov v Čechách, na Moravě a ve Slezsku udržován erárními hřebci. Jednalo se o hřebce z pocházející z c. k. hřebčínů kmenů Furioso, Przedswit, Gidran, Nonius, North Star a také o hřebce původem ze zemského českého chovu, zakoupené jako odstávčata a odchované v zemské hříbárně Nové Dvory u Písku.

Po vzniku Československa bylo v Čechách pře sto stanic hřebců, na Moravě a ve Slezsku šedesát a stejný počet hřebčích stanic byl i na Slovensku.

Tito plemenní hřebci byli dodáváni hlavně hřebčiny Radovec a Piber a ty zůstaly po válce mimo naše území. Hřebců pocházejících ze zemského chovu bylo méně.

Roli rakousko – uherských státních hřebčínů převzaly hřebčiny Kladruby nad Labem, které přešly do civilní správy již v roce 1918, dále vojenský hřebčín Hostouň na Šumavě, vojenský hřebčín Horní Motěšice na Slovensku a státní hřebčín Tuří Remety na Podkarpatské Rusi.

Potřebu hřebců pro zemský chov zajišťovaly také hřebčiny Pohořelice u Napajedel a Topolčianky u Nitry, nově vzniklé ve dvacátých letech.

Dochází k vyššímu počtu využívání hřebců ze zemského českého chovu. Již za Rakouska - Uherska byli do zemského chovu v Čechách dováženi hřebci oldenburští. Po vzniku republiky se v importech pokračovalo. Vznikly již linie českých hřebců po oldenburských dovozech – linie Kašpar, Bystrý, Genius, Rexius, Essex.

Ve snaze o docílení maximální mohutnosti se postupně vytrácel požadovaný teplokrevný typ. Proto byl v roce 1925 import těchto hřebců zakázán. Jejich linie však přetrvaly až do šedesátých let minulého století. Mimo Čechy se tito hřebci podíleli na zmohutňování teplokrevného koně v padesátých letech i na Moravě.

V tu dobu došlo z důvodu odlišného typu a hlavně převažujícího způsobu šlechtění k rozlišení našeho teplokrevného zemského chovu na teplokrevníka českého typu a teplokrevníka moravského typu.

Toto označení přetrvalo až do roku 1970 kdy bylo sjednoceno pod označení **plemeno Český teplokrevník.**

Hřebčiny

Významnou úlohu v československém chovu koní hrál plnokrevný hřebčín **Napajedla**, nejen produkcí špičkových dostihových koní, ale i plnokrevnými plemeníky pro hřebčiny i zemský chov. Tento hřebčín přešel do civilní státní správy (byl zakoupen ministerstvem zemědělství) v roce 1930.

Dvorní hřebčín Kladruby nad Labem měl za úkol dodávat vídeňskému dvoru koně do záprahů – karosierey převážně pro ceremoniální službu, přičemž tyto účely dobře plnili starokladrubský bělouš i vraník. Koně tohoto plemene byli využíváni i pro hospodářskou službu a byli používáni také jako koně jezdeckí. Hřebci tohoto plemene stáli i na erárních hřebčích stanicích v Čechách i sporadicky i na Moravě. Základ chovu kladrubských koní lze hledat ve španělských a italských hřebcích dovážených do Kladrub koncem osmnáctého a začátkem devatenáctého století. Jednalo se mohutné hřebce ušlechtilých tvarů a tělesných linií. Na mohutnost měla vliv krev okcidentální kolující v jejich předcích a na ušlechtilost i temperament měli vliv zase orientální předkové.

V hřebčíně Kladruby nad Labem se objevila i anglická krev. Byli to angličtí plnokrevníci, dováženi a chováni na kladrubských pastvinách počátkem devatenáctého století (od roku 1826). I přes vynikající výsledky na dostihových drahách se v hřebčíně chov anglického plnokrevníka neudržel a byl zrušen

údajně pro nedostatek finančních prostředků. Několik plnokrevných klisen pak bylo nadále využíváno v teplokrevném chovu.

Importy koní anglonormandských a clevelandských v druhé polovině devatenáctého století již zanechaly stopy v kladrubském teplokrevném chovu i po roce 1918.

A právě teplokrevných kladrubský chov plnil úlohu produkovat plemenné hřebců pro zemský chov po vzniku Československa.

Mimo zbytky klisen a hřebců převážně již jen clevelandských a několika plnokrevných klisen byl nově vznikající teplokrevný chov založen na klisnách získaných z likvidační podstaty rakousko-uherských hřebčínů Piber a Radovec. Klisny teplokrevného stáda těchto hřebčínů příslušely ke kmenům, Furioso, Przedswit, Gidran, Nonius a North Star.

Od tohoto období po přestěhování se traduje rozdělení teplokrevného kladrubského stáda na stádo hnědáků s převahou kmenů Furioso a Nonius a ryzé stádo postavené na kmenech Przedswitů a Gidranů.

Zajímavá je zmínka o využití anglických plnokrevných klisen v teplokrevném (dříve zvaném polokrevném) chovu v Kladrubech.

Lerche ve svých publikacích uvádí, že k několika ponechaným plnokrevným klisnám z původního plnokrevného chovu v Kladrubech přibilo i několik plnokrevných klisen z likvidační podstaty rakousko-uherských hřebčínů. Dále bylo stádo plnokrevných klisen doplněno přesunem klisen z Napajedel a také nákupem. Všechny plnokrevné klisny byly v určitém období zapouštěny teplokrevnými (polokrevnými) hřebci.

Vzhledem k tomu, že používání plnokrevných klisen v polokrevném chovu nezanechalo kladných výsledků, bylo od používání plnokrevných klisen v kladrubském teplokrevném stádě upuštěno.

První pokusy s importy chovných koní německých plemen za účelem zmohutnění kladrubského základního stáda byly uskutečněny již v roce 1924 dovozem koní oldenburského plemene. Výsledky nebyly dobré a tak se přikročilo k dovozu koní hannoverského plemene. Tento kůň navázal na našeho původního koně podstatně lépe, přesto byl učiněn i následný pokus s využitím východopruských hřebců. Rovněž bez výrazného úspěchu. To vše se uskutečnilo v období první republiky.

Německá branná moc v období Protektorátu měla zájem chovat v Kladrubech kvalitní koně. Proto pověřila Ing. Františka Lercheho výběrem klisen v největším v německém hannoverském hřebčíně v Celle.

Druhým hřebčínem, který měl zajišťovat plemenné teplokrevné hřebce pro potřebu zemského chovu v první republice byl vojenský hřebčín Hostouň na Šumavě.

Při vzniku vojenského hřebčína Hostouň na Šumavě byla jeho hlavní činností produkce jezdeckých koní pro potřebu armády. Hřebčín vznikl již v průběhu první světové války přestěhováním vojenské hříbárny v Zawadce u Haliče do Wolfpassingu v Dolních Rakousích v roce 1914 a o rok později pak do Hostouně.

Zajímavý je již vznik obou jmenovaných hříbáren v Rakousko – Uhersku. Bývalá rakouská zeměbrana nakupovala – remontovala – koně pro potřebu armády jen v některých zemích mocnářství. Podle původního pojmenování to bylo v Bukovině, Haliči, Štýrsku, Korutanech, v Krajině a Přímoří. Na pozdějším našem území to bylo v části východního Slezska a na některých místech Moravy. Ostatní rakousko – uherské země nechovaly koně vhodné pro jezdecké pluky. Nákup remont z vhodných oblastí však nestačil pokrývat potřebu armády. Nákupy v cizině byly obtížné a v období válek prakticky nemožné.

Proto se rakouská zeměbrana rozhodla odchovávat jezdecké koně sama. Zakoupila v zemském chovu vhodné ušlechtilé, korektní chovné klisny. Klisny byly ponechány původním majitelům na revers. Původní majitelé, většinou sedláci, mohli klisny využívat ke všem hospodářským činnostem. Klisny byly zapouštěny vybranými hřebci a hříbata do tří let byla za určitou odměnu odchována u původních chovatelů. Ve třech letech pak přešla do nově vzniklých zeměbraneckých hříbáren v Zawadce a Wolfpassingu. Hned první ročník těchto tříletých hříbat musel být „z klimatických a místních důvodů“ ze Zawadky přestěhován do Hostouně. V průběhu války přinesl nedostatek jezdeckých koní rozhodnutí zapustit v roce 1916 v Hostouni a ve Wolfpassingu nejkvalitnější klisny v těchto hříbárnách a založit hřebčíny. Mimo klisny umístěné v těchto zařízeních bylo rozhodnuto zapustit i čtyřleté klisny umístěné již v remontní eskadroně v Lysé nad Labem. Jednalo se o nejkvalitnější klisny určené pro důstojníky pro období míru. Tyto klisny nebyly připravovány pro odchod na frontu. V roce 1917 pak tyto vybrané špičkové remonty posílily nově vzniklé základní stádo v Hostouni.

Počátky činnosti hostouňského hřebčína byly těžké. V roce 1917 se vinou nedostatku píce rodila malá slabá hříbata. V roce 1918 byly pak ještě nejlepší klisny přesunuty z Hostouně zpět do Wolfpassingu, Po převratu v roce 1918 byl hřebčín, z důvodu obav ze vpádu z Bavorska, z rozhodnutí Národního výboru v Domažlicích přestěhován do Domažlic a Klatov. Mnoho klisen při tomto transportu potratilo, uhynulo větší množství hříbat a došlo ke zcizení majetku i koní. Po návratu zpět do Hostouně přišla ještě v roce 1920 hromadná nákaza ochromou u hříbat narozených z matek, které v roce 1918 zmetaly.

Vojenský hřebčín v Hostouni se stal v období první republiky špičkovým producentem jezdeckých koní pro potřebu armády a hřebců pro potřebu zemského chovu.

Hlavní důraz byl kladen na produkci jezdeckých koní pro důstojníky s možností sportovního využití.

Základní stádo klisen tvořily převážně (75%) klisny pocházející z původních domácích chovů, vybraných z výše uvedeného opatření. Deset procent tvořily klisny z hřebčínů a zbývajících 15% byly klisny neznámých původů. Celkový stav klisen byl ustálen na počtu 210 a to s ohledem na kapacity ustájení a plochy pastvin. Jako plemeníci byli postaveni hřebci s krví anglického plnokrevníka nebo jejich synové a hřebci s arabskými původy a angloarabi.

Hostouňští koně se stali v období první republiky nejlepšími jezdeckými koňmi nejen v armádě, ale i ve sportu. Řada z nich reprezentovala Československo na mezinárodních závodech v Evropě, ale i v Americe.

Hostouňský hřebčín byl v roce 1938 přestěhován do vojenského hřebčína Horní Motěšice. Žádný z hostouňských koní se poválce již do mateřského hřebčína nevrátil.

Pokračováním nově vzniklého vojenského hřebčína Hostouň na Šumavě se po druhé světové válce stal po jeho přestěhování již civilní **státní hřebčín Albertovec ve Slezsku.**